

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA ŚRODOWISKA¹⁾

z dnia 2014 r.

w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt

Na podstawie art. 49 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627, 628 i 842) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

1. gatunki zwierząt:

- 1) objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej;
- 2) objętych ochroną częściową, w tym:
 - a) gatunki występujące dziko w stanie naturalnym, na terenie Polski,
 - b) gatunki występujące dziko w stanie naturalnym, na terenie Unii Europejskiej;
- 3) objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane oraz sposoby ich pozyskiwania;
- 4) wymagających ustalenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania;

2. Właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków zwierząt zakazy i odstępstwa od zakazów.

3. Sposoby ochrony gatunków, w tym wielkość stref ochrony.

§ 2. Gatunki, o których mowa w § 1 ust. 1 pkt 1, są określone w załączniku nr 1 do rozporządzenia.

§ 3. Gatunki, o których mowa w § 1 ust. 1 pkt 2 lit a, są określone w załączniku nr 2 do rozporządzenia.

§ 4. Gatunki, o których mowa w § 1 ust. 1 pkt 2 lit. b, są określone w § 9 rozporządzenia.

§ 5. Gatunki, o których mowa w § 1 pkt ust. 1 pkt 3, są określone w załączniku nr 3 do rozporządzenia.

§ 6. Gatunki, o których mowa w § 1 pkt ust. 1 pkt 4, są określone w załączniku nr 4 do rozporządzenia.

¹⁾ Minister Środowiska kieruje działem administracji rządowej – środowisko, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska (Dz. U. Nr 248, poz. 1493 i Nr 284, poz. 1671).

§ 7.1. W stosunku do dziko występujących zwierząt, należących do gatunków, o których mowa w § 1 ust. 1 pkt 1 i pkt 2 lit. a, wprowadza się następujące zakazy:

- 1) umyślnego zabijania;
- 2) umyślnego okaleczania lub chwytania;
- 3) umyślnego niszczenia ich jaj lub form rozwojowych;
- 4) transportu, w odniesieniu do gatunków oznaczonych symbolem (1) w załączniku nr 1 do rozporządzenia;
- 5) zbierania, pozyskiwania, przetrzymywania okazów gatunków;
- 6) niszczenia siedlisk lub ostoi, będących ich obszarem rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania;
- 7) niszczenia, usuwania lub uszkodzania gniazd, mrowisk, nor, legowisk, żeremi, tam, tarlisk, zimowisk lub innych schronień;
- 8) umyślnego uniemożliwiania dostępu do schronień, w odniesieniu do nietoperzy oraz ptaków;
- 9) zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny okazów gatunków;
- 10) wwożenia z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków;
- 11) umyślnego płoszenia lub niepokojenia, w doniesieniu do gatunków oznaczonych symbolem (2) w załącznikach nr 1 i 2 do rozporządzenia;
- 12) umyślnego płoszenia lub niepokojenia w miejscach noclegu, w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych lub w miejscach żerowania zgrupowań ptaków migrujących lub zimujących, w odniesieniu do gatunków oznaczonych symbolem (3) w załącznikach nr 1 i 2 do rozporządzenia;
- 13) umyślnego przemieszczania z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca;
- 14) umyślnego wprowadzania do środowiska przyrodniczego.

2. Zakazy, o których mowa w ust. 1 pkt 1-9 i 11-14, z wyjątkiem zbywania, nie dotyczą następujących gatunków :

- 1) gęś zbożowa (*Anser fabalis*);
- 2) jarząbek (*Tetrastes bonasia*);
- 3) gęś białoczelna (*Anser albifrons albifrons*);
- 4) gęgawa (*Anser anser*);
- 5) cyraneczka (*Anas crecca*);
- 6) głowienka (*Aythya ferina*);
- 7) czernica (*Aythya fuligula*);
- 8) łyska (*Fulica atra*);
- 9) słonka (*Scolopax rusticola*).

3. Zakazy, o których mowa w ust. 1 pkt 6 i 8, nie dotyczą gołębia miejskiego (*Columba livia forma urbana*).

4. Zakaz o którym mowa w ust. 1 pkt 7, nie dotyczy owadów innych niż mrówki, małży, ślimaków, pajęczaków i skrzelonogów.

5. Zakazy o których mowa w ust. 1 pkt 9-10, nie dotyczą wwiezionych z zagranicy okazów gatunków raków i ślimaka winniczka (*Helix pomatia*) sprowadzonych z zagranicy oraz żaby wodnej (*Pelophylax esculentus*), żaby śmieszki (*Pelophylax ridibundus*) i mrówek.

§ 8.1. W stosunku do innych niż dziko występujące zwierząt, należących do gatunków, o których mowa w § 1 ust 1 pkt 1 i pkt 2 lit. a, wprowadza się następujące zakazy:

- 1) umyślnego zabijania;
- 2) transportu, w odniesieniu do gatunków oznaczonych literą (1) w załącznikach nr 1 do rozporządzenia;
- 3) chowu lub hodowli;
- 4) przetrzymywania okazów gatunków;
- 5) zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny okazów gatunków;
- 6) wwożenia z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków;
- 7) umyślnego wprowadzania do środowiska przyrodniczego.

2. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, za wyjątkiem zbywania, nie dotyczy następujących gatunków łownych:

- 1) gęś zbożowa (*Anser fabalis*);
- 2) jarząbek (*Tetrastes bonasia*);
- 3) gęś białoczelna (*Anser albifrons albifrons*);
- 4) gęgawa (*Anser anser*);
- 5) cyraneczka (*Anas crecca*);
- 6) głowienka (*Aythya ferina*);
- 7) czernica (*Aythya fuligula*);
- 8) łyska (*Fulica atra*);
- 9) słonka (*Scolopax rusticola*).

§ 9. 1 Obejmuje się ochroną częściową wszystkie gatunki zwierząt wymienione w załączniku IV do Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

2. Obejmuje się ochroną częściową wszystkie gatunki ptaków występujących naturalnie w stanie dzikim na europejskim terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej.

3. W odniesieniu do gatunków o których mowa w ust. 1 wprowadza się następujące zakazy:

- 1) transportu;

2) przetrzymywania;

3) zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny okazów gatunków.

4. W odniesieniu do gatunków o których mowa w ust. 2 wprowadza się następujące zakazy:

1) umyślnego zabijania;

2) umyślnego okaleczania lub chwytania;

3) umyślnego niszczenia ich jaj;

4) transportu;

5) zbierania, pozyskiwania, przetrzymywania okazów gatunków;

6) zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny okazów gatunków.

5. Zakazów, o których mowa w ust. 4 pkt 1, 2 oraz 4, 5 nie stosuje się wobec gatunków określonych w załączniku II część A oraz wyszczególnionych dla Polski gatunkach z załącznika II część B do Dyrektywy.

6. Zakazów, o których mowa w ust. 4 pkt 6 nie stosuje się wobec gatunków określonych w załączniku III część A oraz część B (dla których zalecenie wydane dla Polski przez Komisję Europejską zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej) do Dyrektywy .

7. Zakazu, o którym mowa w ust. 3 pkt 5 nie stosuje się do okazów pozyskanych legalnie przed rozpoczęciem obowiązywania Dyrektywy.

§ 10.1. Ustanawia się następujące odstępstwa od zakazów:

1) zakazy, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 7, nie dotyczą usuwania, od dnia 16 października do końca lutego, gniazd z budek dla ptaków i ssaków;

2) zakazy, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 7, nie dotyczą usuwania, od dnia 16 października do końca lutego, gniazd ptasich z obiektów budowlanych lub terenów zieleni, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne;

3) zakazy, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 5, nie dotyczą zbierania i przechowywania piór ptaków;

4) zakazy, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 5, 9 i 10, nie dotyczą pozyskiwania okazów gatunków przez podmioty, które uzyskały zezwolenie regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska;

5) zakazy, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 5, 9 i 10, nie dotyczą przetrzymywania, zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny, a także wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków pozyskanych poza granicą państwa i wwiezionych z zagranicy na podstawie zezwolenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska;

6) zakazy, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 11, nie dotyczą zapobiegania poważnym szkodom wyrządzanym przez objęte ochroną gatunki ptaków i bobry, w odniesieniu do upraw rolnych, lasu, inwentarza żywego, rybostanu, wody lub innych rodzajów mienia;

7) zakazy, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 2, 4, 5, 8, 11 i 13, rozporządzenia, nie dotyczą:

a) chwywania na terenach zabudowanych przez podmioty upoważnione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska zabłąkanych zwierząt i przemieszczania ich do miejsc regularnego przebywania;

b) chwywania zwierząt rannych i osłabionych w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej lub przemieszczania do ośrodków rehabilitacji zwierząt.

8). Zakazy, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 1-5 oraz 7-13, nie dotyczą okazów gatunków, o których mowa w § 1 ust. 1 pkt 3 pozyskiwanych na podstawie zezwolenia Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska na ich pozyskiwanie;

§ 11. Określa się następujące sposoby ochrony gatunków polegające na:

- 1) waloryzowaniu, inwentaryzowaniu, monitorowaniu stanowisk, siedlisk, ostoi i populacji zwierząt gatunków objętych ochroną oraz prowadzeniu baz danych dotyczących stanowisk i ostoi gatunków objętych ochroną;
- 2) zabezpieczeniu ostoi i stanowisk zwierząt przed zagrożeniami zewnętrznymi;
- 3) ustalaniu stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania gatunków, o których mowa w § 1 pkt 1 lit. d;
- 4) utrzymywaniu wód, urządzeń wodnych oraz brzegu morskiego w sposób gwarantujący zachowanie siedlisk i stanowisk gatunków objętych ochroną;
- 5) wykonywaniu zabiegów ochronnych utrzymujących właściwy stan populacji lub siedliska zwierząt w szczególności polegających na:
 - a) renaturyzacji i odtwarzaniu siedlisk,
 - b) utrzymywaniu lub odtwarzaniu właściwych dla gatunku stosunków wodnych,
 - c) utrzymywaniu lub odtwarzaniu właściwego dla gatunku stanu gleby lub wody,
 - d) zapobieganiu sukcesji roślinnej przez wypas, koszenie, wycinanie drzew i krzewów,
 - e) odtwarzaniu oraz zakładaniu nowych zadrzewień,
 - f) ochronie i odtwarzaniu zasobów martwego drewna i drzew dziuplastych w lasach i zadrzewieniach,
 - g) budowie sztucznych miejsc lęgowych, wodopojów,
 - h) dostosowaniu sposobów i terminów wykonywania prac agrotechnicznych, leśnych, budowlanych, remontowych i innych, tak, aby zminimalizować ich wpływ na zwierzęta i ich siedliska,
 - i) tworzeniu i utrzymywaniu korytarzy ekologicznych,
 - j) zapewnianiu drożności cieków będących szlakami migracji, w tym budowie przepławek i kanałów, rozbiórki przeszkód oraz stałej konserwacji istniejących przepławek,
 - k) budowie i właściwym utrzymaniu przejść dla zwierząt pod i nad drogami publicznymi oraz liniami kolejowymi,
 - l) regulacji liczebności populacji roślin, grzybów i zwierząt mających wpływ na gatunki objęte ochroną;

- 6) wspomaganiu rozmnażania się gatunku na stanowiskach naturalnych;
- 7) zabezpieczeniu reprezentatywnej części populacji przez ochronę *ex situ*;
- 8) zasilaniu populacji dziko występujących przez wprowadzanie osobników z innych pobliskich stanowisk naturalnych lub z hodowli *ex situ*;
- 9) przywracaniu zwierząt z hodowli *ex situ* do środowiska przyrodniczego;
- 10) przenoszeniu zwierząt zagrożonych na nowe stanowiska;
- 11) edukacji społeczeństwa oraz właściwych służb w zakresie rozpoznawania gatunków objętych ochroną i sposobów ich ochrony;
- 12) prowadzeniu hodowli zwierząt objętych ochroną, wykorzystywanych do celów gospodarczych, w celu zmniejszenia presji wynikającej z pozyskania ich ze środowiska naturalnego;
- 13) reglamentowaniu oraz kontroli skali i skutków pozyskiwania zwierząt z gatunków objętych ochroną częściową, których zbiór do celów gospodarczego wykorzystania jest dozwolony;
- 14) promowaniu technologii prac związanych z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i wodnej, umożliwiających zachowanie stanowisk, siedlisk i ostoi gatunków objętych ochroną, oraz dostosowywaniu sposobów i terminów prowadzenia tej gospodarki do potrzeb gatunków objętych ochroną;
- 15) działaniach zapobiegawczych, ograniczających i naprawczych w stosunku do szkód w środowisku dotyczących gatunków objętych ochroną i siedlisk przyrodniczych, w rozumieniu art. 6 pkt 3 i 4 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. z 2014 r. poz. 210);
- 16) uwzględnianiu potrzeb ochrony gatunków przy planowaniu, zatwierdzaniu i realizowaniu masowych imprez plenerowych, rekreacyjnych i sportowych;
- 17) uwzględnianiu potrzeb ochrony gatunków w procesach: planowania, zatwierdzania, realizowania, funkcjonowania i likwidacji przedsięwzięć i innych działań;
- 18) uwzględnianiu potrzeb ochrony gatunków w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko planów, programów i strategii.

§ 12. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.²⁾

MINISTER ŚRODOWISKA

W porozumieniu

²⁾ Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 października 2011 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. Nr 237, poz. 1419), które traci moc z dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 985).

MINISTER ROLNICTWA I ROZWOJU WSI

Uzasadnienie

Projekt rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w art. 49 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627, 628 i 842).

Wydanie nowego rozporządzenia wynika z konieczności dostosowania przepisów wykonawczych do przepisów ustawy o ochronie przyrody, w związku ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody i niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 985). Ww. ustawą o zmianie ustawy o ochronie przyrody zostały zmienione m.in. art. 49 i 52 ustawy o ochronie przyrody, gdzie określone są wytyczne do wydania projektowanego rozporządzenia oraz jego zakres.

Do art. 52 ustawy o ochronie przyrody został dodany ust. 1a odnoszący się do innych niż dziko występujące gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową. W stosunku do innych niż dziko występujące gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową zostały zaproponowane następujące zakazy, które mogą zostać wprowadzone na mocy rozporządzenia:

- 1) umyślnego zabijania;
- 2) umyślnego niszczenia ich jaj, postaci młodocianych lub form rozwojowych;
- 3) transportu;
- 4) chowu lub hodowli;
- 5) przetrzymywania, posiadania lub preparowania okazów gatunków;
- 6) zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny lub transportu w celu sprzedaży okazów gatunków;
- 7) wwożenia z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków;
- 8) umyślnego wprowadzania do środowiska przyrodniczego.

Art. 49 ustawy o ochronie przyrody w brzmieniu z 1 października 2012 r. umożliwia wydanie rozporządzenia, na mocy którego zostaną wprowadzone zakazy odnoszące się do innych niż dziko występujące gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową.

Konieczność wydania nowego rozporządzenia wynika również z potrzeby aktualizacji list gatunków zwierząt objętych ochroną oraz dostosowania obowiązujących zakazów do potrzeb ich ochrony. W ciągu ostatnich kilku lat stan rozpoznania występowania, stan populacji oraz stan ochrony wielu gatunków zwierząt w Polsce uległy zmianie, a wiedza o gatunkach i ich sposobach ochrony znacznie się poszerzyła.

Niniejszy projekt rozporządzenia został opracowany na podstawie ekspertyzy pn.: „Aktualizacja listy gatunków zwierząt objętych ochroną gatunkową oraz wskazania dla ich ochrony”, opracowanej przez Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody (dalej „PTOP”) „Salamandra” na zlecenie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Kryteria przyporządkowania gatunków zwierząt do poszczególnych kategorii ochrony

Przyporządkowanie gatunków zwierząt do poszczególnych kategorii ochrony zostało przygotowane na podstawie nowo opracowanych kryteriów. Kryteria przygotowano z uwzględnieniem obowiązujących Polskę przepisów prawa międzynarodowego (m. in. dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. U. UE L z 22.07.1992 r., Nr 206, str. 7), dalej: Dyrektywa Siedliskowa, dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. U. UE L z 26.01.2010 r., Nr 20, str. 7), dalej: Dyrektywa Ptasia) oraz ustawy o ochronie przyrody (m.in. zasad udzielania ogólnych zwolnień od zakazów oraz indywidualnych derogacji od tych zakazów). Na podstawie tych kryteriów zróżnicowano ochronę gatunkową na ścisłą, częściową i strefową. W grupie gatunków objętych ochroną częściową wyróżniono gatunki, które mogą być pozyskiwane. Podział ten jest analogiczny do podziału zawartego w obecnie obowiązującym rozporządzeniu.

Choć podstawowym kryterium wprowadzenia gatunku na listę zwierząt objętych ochroną jest stopień zagrożenia (zależy m. in. od wielkości populacji, wielkości zajmowanego przez populację arealu, zdolności odradzania się populacji, stanu siedlisk), to należało wziąć pod uwagę również inne przesłanki przemawiające za ochroną gatunków, m. in. takie jak: biocenotyczne, gospodarcze, naukowe, ozdobne, zobowiązania międzynarodowe. Jednym z kryteriów wyboru gatunków do ochrony ścisłej jest więc obowiązek takiej ochrony wynikający z przepisów międzynarodowych, jeśli wypełnienie tego obowiązku nie zostało zapewnione w inny sposób.

Ponadto do ochrony gatunkowej mogą być kwalifikowane nie tylko zagrożone wyginięciem taksony, ale także gatunki stanowiące (lub w przypadku zniesienia trwającej ochrony – mogące stanowić) przedmiot masowej eksploatacji (na cele spożywcze, farmaceutyczne, przemysłowe, ozdobne lub inne), a eksploatacja ta w przypadku braku kontroli mogłaby zagrozić ich populacjom; gatunki, które mogą pełnić rolę gatunków osłonowych dla rzadkich, zagrożonych siedlisk lub dla rzadkich, zagrożonych gatunków trudnych do wykrycia, czy też gatunki pełniące ważne funkcje w ekosystemach lub pożyteczne dla człowieka (w tym gospodarki).

Przyporządkowanie gatunków zwierząt do poszczególnych kategorii ochrony

Wykorzystując ww. kryteria, szczegółowej analizie poddano ponad 1160 gatunków zwierząt. W pierwszej kolejności analizowano wszystkie gatunki, które były do tej pory objęte ochroną gatunkową, a także wybrane taksony, które na podstawie aktualnej wiedzy mają wysoki stopień zagrożenia w Polsce. W analizie uwzględniono także zwierzęta, których propozycja objęcia ochroną pojawiła się w trakcie konsultacji prowadzonych na potrzeby opracowania przygotowanego przez PTOPI Salamandra. Niezbędne było także uwzględnienie gatunków obcych, w stosunku do których Polska ma obowiązek wprowadzić pewne ograniczenia na podstawie prawa wspólnotowego (np.: gatunki wymienione w Załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej, nie będące gatunkami rodzimymi).

W tabeli 1 przedstawiono zestawienie statystyczne proponowanych zmian.

Tabela 1. Statystyczne zestawienie proponowanych zmian wśród zwierząt objętych ochroną gatunkową

	Nowe - do ochrony ścisłej	Nowe - do ochrony częściowej	Przesunięte ze ścisłej do częściowej	Przesunięte z częściowej do ścisłej	Usunięte z ochr. ścisłej	Bez zmian w ścisłej	Bez zmian w częściowej
Gatunki rodzime							
ssaki		1	15			48	7
ptaki		9		1		424	8
gady			4			6	
płazy			7			11	
ryby	1	2	23		1	4	
owady			103		10	55	2
inne bezkręgowce	8	11	20			26	2
razem gatunków rodzimych	9	23	172	1	11	574	19
Gatunki nierodzone							
ssaki	21						
ptaki	b.d.				4		
gady	79						
płazy	38						
ryby	8						
owady	50						
inne bezkręgowce	33						
razem gatunków nierodzonych	229+				4		
ŁĄCZNIE	238+	23	172	1	15	574	19

1. Ochrona gatunkowa – częściowa i ścisła

Najdalej idąca zmiana w rozporządzeniu polega na dodaniu do list gatunków objętych ochroną wszystkich nierodzonych gatunków wymienionych w Załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej, oraz europejskich, nierodzonych gatunków ptaków, co wynika z faktu, że Polska ma obowiązek wprowadzić w stosunku do nich co najmniej zakaz handlu okazami pochodzącymi z wolności (w przypadku ptaków – również innych zakazów wymienionych w art. 5 Dyrektywy Ptasiej).

W stosunku do nierodzonych gatunków ptaków, występujących naturalnie na terenie państw Unii Europejskiej, w projekcie rozporządzenia wprowadzono następujące zakazy: umyślnego zabijania, umyślnego okaleczania lub chwytania, umyślnego niszczenia ich jaj, transportu, zbierania, pozyskiwania, przetrzymywania, zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny okazów gatunków.

Natomiast w stosunku do nierodzimych gatunków wymienionych w Załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej, w projekcie rozporządzenia wprowadzono następujące zakazy: transportu, przetrzymywania okazów gatunków, zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny okazów gatunków,

Do gatunków zwierząt objętych ochroną ścisłą proponuje się dodanie jednego gatunku ryby – głowacicy *Hucho hucho*, ale wyłącznie w dorzeczu Dunaju. Do gatunków zwierząt objętych ochroną częściową proponuje się dodanie dwóch gatunków ryb: świnki *Chondrostoma nasus* i taśmiaka długiego *Lumpenus lampreetaeformis*. Babkę czarną *Gobius niger* proponuje się usunąć spod ochrony gatunkowej.

Propozycja objęcia ochroną nowych gatunków wynika z kilku różnych przyczyn. Najczęstszą było nieuwzględnienie na poprzedniej liście szeregu gatunków według aktualnej wiedzy bardzo rzadkich, zagrożonych wyginięciem, znanych z pojedynczych stanowisk, w przypadku których ochrona gatunkowa może wspomóc ich zachowanie. Propozycja objęcia ochroną dotyczy przede wszystkim taksonów związanych z rzadkimi i zagrożonymi siedliskami i zbiorowiskami.

Niektóre propozycje wynikają też ze znalezienia nowych gatunków dla Polski, np.: rzadkich w Europie i Polsce. W lipcu 2009 roku, na południu Polski w dolinie Olzy, pomiędzy miejscowościami Kaczyce Górne i Brzezówka, po raz pierwszy stwierdzono w Polsce obecność zaskrońca rybołowa *Natrix tessellata*. Obserwowany osobnik najprawdopodobniej pochodził ze stabilnej, choć znajdującej się poza stałym zasięgiem występowania gatunku, izolowanej populacji tego węża w okolicach czeskiego miasta Havířov, oddalonego zaledwie 9,5 km od miejsca stwierdzenia gatunku w Polsce.

Należy zaznaczyć, że samo wpisanie gatunku na czerwoną listę (Polska Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce, polskie czerwone księgi zwierząt) z wysoką kategorią zagrożenia nie kwalifikuje taksonu do ochrony gatunkowej. Nie proponuje się np.: tej formy ochrony w odniesieniu do gatunków rzadkich, ale trudnych do znalezienia i do identyfikacji, wystarczająco chronionych przez różne formy ochrony obszarowej, albo gatunków, które na podstawie aktualnych danych można uznać za rozpowszechnione w Polsce, często spotykane, czasem wręcz pospolite, np.: niektóre gatunki chrząszczy z rodzaju biegacz *Carabus*: *C. auratus*, *C. cancellatus*, *C. arvensis*, *C. nemoralis*, *C. hortensis*, *C. linnaei*, *C. violaceus*, *C. granulatus*.

Wszystkie gatunki ujęte w Załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej zostały objęte ochroną ścisłą, poza jednym wyjątkiem – wydrą (*Lutra lutra*), którą zdecydowano się pozostawić wśród gatunków objętych ochroną częściową, z uwagi na fakt, iż gatunek ten występuje w dużej mierze na stawach rybnych wraz z kormoranem czarnym i czapłą siwą, gatunkami objętymi ochroną częściową, na realizację czynności zakazanych w stosunku do których wydaje zezwolenia właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska. W przypadku przeniesienia wydry do ochrony ścisłej wnioskodawcy musieliby uzyskiwać zezwolenia np.: na zabijanie od 2 organów – regionalnego dyrektora ochrony środowiska i Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, w związku z czym zdecydowano o pozostawieniu wydry na liście gatunków objętych ochroną częściową.

2. Gatunki dziko występujących zwierząt objętych ochroną częściową które mogą być pozyskiwane

W aktualnie obowiązującym rozporządzeniu w załączniku nr 3, wymieniono pięć gatunków, które mogą być pozyskiwane.

W związku z niewielką skalą zgodnego z prawem pozyskiwania i zagrożeniem, jakie to powoduje, postanowiono odstąpić od możliwości pozyskiwania czterech gatunków owadów (trzmieła kamiennika, trzmieła ziemnego, mrówki ćmawej i mrówki rudnicy). Dopuszczalne będzie jedynie chwytanie niewielkich liczb rodzin na podstawie odpowiedniego, indywidualnego, zezwolenia wydawanego przez właściwy organ ochrony przyrody, w celu zakładania hodowli opartych o zwierzęta o pochodzeniu krajowym.

Do gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, zaproponowano dodać bobra europejskiego. Ma to na celu wprowadzenie możliwości racjonalnego gospodarowania populacją bobra europejskiego i pozwole regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska lub Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska wydawać zezwolenia na pozyskiwanie bobra europejskiego jedynie pod warunkiem, że czynności te nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, zgodnie z art. 56 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody. W stosunku do okazów bobra europejskiego, pozyskanych na podstawie zezwolenia wydanego przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, nie będą wymagane zezwolenia na przetrzymywanie, zbywanie, oferowanie do sprzedaży, wymianę, darowiznę, a także wywożenie poza granicę państwa. Przypuszcza się, że spowoduje to wzrost zainteresowania gospodarczym wykorzystaniem bobra europejskiego oraz ułatwi regulację jego liczebności na terenie kraju, a co za tym idzie, wpłynie na ograniczenie wartości i ilości szkód powodowanych przez te zwierzęta w mieniu. Jednocześnie wprowadzone zmiany umożliwią utrzymanie populacji tego gatunku we właściwym stanie zachowania. Projekt rozporządzenia w załączniku nr 5 określa dopuszczalny termin i sposób pozyskiwania osobników bobra europejskiego, a zezwolenie na tę czynność jest wydawane w przypadku, jeżeli realizowana czynność nie jest szkodliwa dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów. Ponadto w zezwoleniu można wskazać obszar, na którym należy dokonać redukcji bobra europejskiego ze względu na dużą ilość lub wartość szkód powodowanych przez te zwierzęta.

Dopuszczalny termin pozyskiwania bobra europejskiego został określony na podstawie biologii tego gatunku, w szczególności z uwzględnieniem jego okresu rozrodczego. Termin od dnia 1 października do dnia 28 lutego praktycznie wyklucza możliwość zabicia samicy ciężarnej lub karmiącej młode, niezdolne do samodzielnego przeżycia.

Dopuszcza się dwa sposoby pozyskiwania bobra europejskiego: odstrzał z broni myśliwskiej oraz chwytanie w pułapki żywołowne i następnie uśmiercanie poprzez uśpienie. Odłów w pułapki żywołowne jest metodą, która w porównaniu do odstrzału posiada zalety hodowlane oraz gospodarcze.

Redukcja przy użyciu pułapek żywołownych jest skuteczna i nie powoduje strat w postaci nie podniesionych zwierząt. Jest to też metoda pozwalająca na kontrolowany i selektywny odłów z określonych stanowisk.

3. Gatunki dziko występujących zwierząt wymagających ustalenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania

Do gatunków ptaków, wymagających ustalenia strefy ochrony, dodano puszczyka mszarnego *Strix nebulosa*. Od 2010 r. jest to lęgowy gatunek w Polsce. W roku 2012 stwierdzono już 8 lęgowych par w lasach Sobiborskich i Lasach Włodawskich na Lubelszczyźnie (dane Lubelskiego Towarzystwa Ornitologicznego). Jest to gatunek bardzo nieliczny w Europie (1000-2000 par), występujący głównie w Finlandii. Niewielkie populacje występują również na Białorusi i Ukrainie. Gatunek ten przywiązany jest do miejsc lęgowych, a jednym z zagrożeń jest wycinanie drzewostanów, w których gniazduje.

W projekcie rozporządzenia proponuje się także zwiększenie strefy ochrony całorocznej dla bociana czarnego *Ciconia nigra* poprzez modyfikację zapisu i nadanie mu brzmienia: „obszar w promieniu do 200 m od gniazda” (dotychczasowy zapis: „w promieniu do 100 m”). Bocian czarny należy do gatunków o dość dużej antropofobii, a dodatkowo po obserwowanym w latach 1980-1990. wzroście liczebności w ostatnim czasie obserwuje się regres populacji w Polsce, m.in. na Pomorzu Zachodnim, na Podlasiu i Lubelszczyźnie (Sikora A. i in. (red.) 2007. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk, Poznań).

Zmianom w stosunku do obecnie obowiązujących ulegają w projekcie strefy ochrony dla leśnych kuraków – głuszca i cietrzewia. Zaproponowane zmiany polegają na zmianie terminów ochrony okresowej, z obecnie obowiązującego: od dnia 1 lutego do dnia 31 maja na: od 1 dnia lutego do dnia 30 czerwca, wprowadzeniu stref ochrony okresowej w miejscach zimowania oraz objęciu ochroną w okresie lęgowym nie tylko tokowisk, ale także miejsc rozrodu. Obecne terminy ochrony okresowej nie obejmują całego okresu toków, a jednym z wykazywanych silnych zagrożeń dla tych gatunków (zwłaszcza w warunkach górskich) jest płoszenie przez narciarzy i turystów w okresie zimowym. Strategia zimowania kuraków leśnych oparta jest na zasadzie minimalizowania strat energetycznych poprzez długie okresy odpoczynku. Zakłócanie tego rytmu poprzez częste płoszenie powoduje zwiększenie strat energetycznych, a w efekcie mniejszą przeżywalność w okresie zimy, a nawet opuszczanie tradycyjnych ostoi. Dlatego też wprowadzono możliwość tworzenia stref ochrony miejsc zimowania tych gatunków w okresie od 1.12 do 1.03 o promieniu do 200 m.

Do ssaków, dla których przewiduje się tworzenie stref ochrony ostoi dodano wszystkie rodzime gatunki fok:

- 1) fokę szarą *Halichoerus grypus*,
- 2) fokę obrączkowaną *Phoca hispida*,

3) fokę pospolitą *Phoca vitulina*.

Foka szara to gatunek zagrożony na polskim wybrzeżu (kategoria EN – Głowaciński Z. (red). 2002. Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. PAN. IOP. Kraków 2002). Zakłócenia spokoju i bezpieczeństwa w siedliskach lądowych i morskich wymienione jest jako jedno z najważniejszych zagrożeń dla tego gatunku (Gójska A. i in., 2012. Program ochrony foki szarej). Na lądzie miejsca wolne od obecności ludzi są niezbędne fokom szarym w czasie rozrodu, „godów”, linienia oraz odpoczynku. Płoszenie w tych okresach może skutkować osłabieniem osobników, nieprzystępowaniem do rozrodu lub śmiercią młodych. Wszystkie foki potrzebują spokojnych miejsc na lądzie do odpoczynku w ciągu całego roku. Przyjęto, że w takich celach (poza okresami rozrodu i linienia) wystarczający jest dystans 300 m. Bardzo istotna jest również ochrona w miejscach linienia i rozrodu. W czasie, gdy zachodzą te procesy foki są szczególnie wrażliwe na niepokojenie, na które reagują ucieczką. Potrzeba ochrony w okresie rozrodu jest w pełni uzasadniona. W okresie linienia foki przebywają w dużych skupiskach na lądzie. Płoszenie ich w tym okresie zaburza naturalne biologiczne potrzeby takie jak: odpoczynek, „społeczne” powiązania budowane w różnowiekowych i różnopłciowych agregacjach, grupowe termoregulacje. Nie pozwala to zwierzętom na wystarczające zbilansowanie wydatków energetycznych (Gójska i in., 2012).

Zakazy zaproponowane do wprowadzenia dla gatunków oraz odstępstwa od tych zakazów

1. Zakazy dotyczące dziko występujących zwierząt (art. 52 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody) oraz zakazy dotyczące innych niż dziko występujących zwierząt (art. 52 ust. 1a ww. ustawy)

W przypadku wszystkich gatunków krajowych wprowadzono większość zakazów wymienionych w ustawie o ochronie przyrody, w odniesieniu do okazów pochodzących z wolności (dziko występujących). W przypadku niektórych grup nie zaproponowano zakazów, które nie mają do nich zastosowania – np.: zakazu umyślnego uniemożliwiania dostępu do schronień w odniesieniu do gatunków, które nie mają stałych schronień.

Nie wprowadzono także zakazów, których przestrzeganie jest trudne, a które nie mają istotnego znaczenia dla danych gatunków – np. zakazu umyślnego płoszenia ryb, żab czy bezkręgowców (o ile obowiązek takiego zakazu nie wynika z Dyrektywy Siedliskowej), albo zakazu fotografowania, filmowania lub obserwacji, mogących powodować płoszenie lub niepokojenie, w sytuacji objęcia zakazem płoszenia i niepokojenia.

W odniesieniu do innych niż dziko występujące zwierzęta gatunków objętych ochroną gatunkową (art. 52 ust. 1a ustawy o ochronie przyrody), zakazano ich chowu lub hodowli, a więc i innych czynności, będących tego następstwem.

2. Proponowane do wprowadzenia odstępstwa od zakazów (art. 52 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody)

Odstępstwo od zakazu usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd z budek dla ptaków i ssaków zaproponowano w stosunku do wszystkich gatunków ptaków, z założeniem że będzie miał on zastosowanie do tych gatunków, które korzystają z budek lęgowych. Analogicznie odstępstwo od zakazu usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd ptasich z obiektów budowlanych lub terenów zieleni, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne, zaproponowano do wszystkich gatunków, mając na uwadze istotność zaproponowanych przesłanek.

Odstępstwo od zakazów: chwytania na terenach zabudowanych przez podmioty upoważnione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska zabłąkanych zwierząt i przemieszczania ich do miejsc regularnego przebywania oraz chwytania zwierząt rannych lub osłabionych w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej i przemieszczania ich do ośrodków rehabilitacji zwierząt zaproponowano w stosunku do wszystkich zwierząt.

Odstępstwa od zakazu płoszenia i niepokojenia w celu zapobiegania poważnym szkodom w odniesieniu do upraw rolnych, inwentarza żywego, lasów, rybostanu, wody lub innych rodzajów mienia zaproponowano w stosunku do wszystkich gatunków ptaków objętych ochroną oraz bobrów.

Odstępstwo od zakazów: pozyskiwania okazów gatunków, o których mowa w art. 49 pkt 1 lit. c, przez podmioty, które uzyskały zezwolenie regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska na ich pozyskiwanie oraz przetrzymywania, zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny, a także wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków, o których mowa w art. 49 pkt 1 lit. c, pozyskanych na podstawie zezwolenia, o którym mowa powyżej zaproponowano w stosunku do dwóch gatunków: ślimaka winniczka i bobra europejskiego, gatunków, których pozyskiwanie ze środowiska może być dozwolone.

Odstępstwo od zakazu zbierania i przechowywania piór ptaków zaproponowano w odniesieniu do wszystkich ptaków.

Sposoby ochrony gatunków

Niniejszy projekt określa sposoby ochrony gatunków zwierząt. Uznano, że do sposobów figurujących w aktualnie obowiązującym rozporządzeniu należy dodać następujące sposoby, które umożliwiają kompleksową ochronę gatunków zwierząt:

- utrzymywanie wód, urządzeń wodnych oraz brzegu morskiego w sposób gwarantujący zachowanie siedlisk i stanowisk gatunków objętych ochroną;
- wykonywanie zabiegów ochronnych utrzymujących właściwy stan populacji lub siedliska zwierząt w zakresie ochrony i odtwarzania zasobów martwego drewna i drzew dziuplastych w lasach i zadrzewieniach;

- reglamentowanie oraz kontrola skali i skutków pozyskiwania zwierząt z gatunków objętych ochroną częściową, których zbiór do celów gospodarczego wykorzystania jest dozwolony;
- uwzględnianie potrzeb ochrony gatunków w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko planów, programów i strategii.

Niniejszy projekt rozporządzenia jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Projekt rozporządzenia nie zawiera przepisów technicznych powodujących konieczność rozpoczęcia procedury notyfikacyjnej w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039 oraz z 2004 r. Nr 65, poz. 597).

Projekt rozporządzenia, zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414 oraz z 2009 r. Nr 42, poz. 337), zostanie udostępniony na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Środowiska oraz na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji w zakładce „Rządowy Proces Legislacyjny”